

עליו צפני עלמו, אלא מקודם לא הוה חי לאצטרופי רק עם חרבה חצירו והשחא חי לאצטרופי גם עם חלי זית חלב, אבל בין כך ובין כך אין לו שיעור צפני עלמו, וזכר לא חמריקן איסור חל על חלי שיעור צפני.

דף ע"ד ע"א: ובי תימא כיון דאית ליה היתר מן התורה

קא חייל קרבן שבועה וכו'. מבואר מלשון זה דלר' יוחנן דלית ליה היתר מן התורה לא חיילא, וכן דעת רשב"א בתשובה [סי' תרי"ו], ואמנם מדיוקא דש"ס דשבועות כ"ג ע"ב בשלמא ר' יוחנן לא אמר כר"ל וכו' משמע דאחלי שיעור חל שבועה כמ"ש תוס' שם [ד"ה דמוקין צד] וכן פסק רמב"ם [פ"ה משבועות כ"ז], ועיין ר"ן שם ומ"ש המאירי כוונתו בשית יתחך דשמעתין. ולפע"ד ליישב סתירה הסוגיות, דהנה המעיין צבוגיא יבין דעיקור פלוגתא ר' יוחנן וריש לקיש אי דרשיקן כל לאיסור עכ"פ, דלר' יוחנן דרשיקן כמ"ש תוס' פסחים מ"ד ע"א [ד"ה לענין], ולר"ל לא דרשיקן כלל וליכא חללא אסמכתא, ואמנם אי כו' בריה צפ"ע א"כ אינעריך כל לרבות כו' ומש"כ הולך ר' יוחנן לסברתו דחי לאצטרופי, דע"י סברא זו ה"ל ח"ש וכו' שקולים ויבואו שניהם דכי מיניהו מפקת, אבל אי כו' ספיקא ולא אינעריך קרא למעוטי ספיקא ממילא אייתרא קרא לרבות ח"ש אפילו בלא סברא דחי לאצטרופי, אלא ר' יוחנן לטעמיה ס"ל כו' בריה [צפ"ע] משו"ה אינעריך לסברתו, ור"ל נהי דאית ליה כו' ספיקא הוא מ"מ ס"ל מותר מה"ת, משום דאיכא לא דריש כלל שום איסור מחיצת כל, ומכ דשקלו וערו מברייחא דכל לרבות כו' וח"ש, הכי פירושו, ר"ל ס"ל כו' ספיקא הוא וא"כ צרייחא דנקטת כו' עם ח"ש כי היכי דלענין כו' הוה אסמכתא ה"ה נמי לענין ח"ש, וכל לא דרשיקן כלל, דאי הוה דריש ליה הוה דאורייתא לענין ח"ש ואיך כיילי עם כו' דלא הוה אלא אסמכתא אפ"כ כל לא דרשיקן כלל, ור' יוחנן ס"ל לעולם דרשיקן כל וכו' בריה צפ"ע הוא, ואי תימא א"כ איך דרשיקן מיניה ח"ש הא אינעריך לכי, י"ל כיון דחי לאצטרופי שקולים הם ויבואו שניהם, ועיין בתוס' ישנים ונחום' מהר"ם דשמעתין, ועמ"ש צספר באר יעקב רס"י ק"י ומ"ש הוא אמת נכון בדבר דוק וחשכה בצוה"י.

והנה מבואר בר"ן [שם] ופוסקים דאפילו מידי דאורייתא אי אחיא מדרשא לא הוה מושבע וחלל שבועה עליו, ועיין ש"ך י"ד סי' רל"ע סק"כ, והשחא תוס' במס' [שבועות] דקאי לר' יוחנן דלא אמר כר"ל לא הוה מלי למימר אין שבועה חלה על ח"ש, דהא ר' יוחנן ס"ל כו' בריה צפ"ע וא"כ עיקור קרא לכי ורק מסברא דחי לאצטרופי שקולים הם, וגמלא תליא

הדרשא בצברא הכוא, ונהי שהוא דאורייתא מ"מ שבועה חלה עליו, אך שמעתין קאי לר"ל דס"ל כו' ספיקא הוא אלא דלא דריש כל כלל, אבל אי הוה דריש כל הוה ח"ש דרשא מבוארת ולא חיילא שבועה עלה, ובייני דקאמר לר"ל כיון דאית ליה היתר מה"ת חיילא שבועה, דאי לא ה"ל היתר מה"ת דהוה דריש כל לא הוה חיילא שבועה, ומיושצין הסוגיות. ולפ"ז למאי דקיי"ל כו' ספיקא הוה ודרשיקן נמי כל לאיסורא לא חיילא שבועה אחלי שיעור, וכרשב"א.

ר"ל באופן אחר וכרמב"ם דלא כרשב"א, וכו' דידוע פלוגתא רלב"ח סי' י"ח עם ביאורי רא"ם על סמ"ג הלכות חמץ [סי' ע"ו], דלרלב"ח סתם אכילה משמעותה כוית, וכן עיני משמעותו שיעור השבת נפש וכו' כותבת, וכן משמע מלשון רבי לקמן פ' ע"א שינה הכתוב במשמעו ושינו חכמים בשיעורן, דמשמע משמעות הכתוב בכל אחד שאינו כל שהוא אלא שמסרו לחכמים או להל"מ כמה יכיה שיעורו של אכילה או של עינוי, אבל לעולם סתם אכילה ועינוי הוא משוער ואינו כל שהוא ולריך ריבוי לח"ש, אך הרא"ם ס"ל סתם אכילה וכן סתם עינוי הוא בכל שהוא, אלא דאחי הלכה למשכ ואפקי ממשמעותיה לענין עונשין, ואחיא ריבוי דכל וקיים משמעותיה לענין איסור עכ"פ, ומשנה למלך פ"א מחמץ ומלא [כ"ז] הרבה להקשות ואין ר"ל שום קושיא. וכחצ תויב"כ לקמן פ' ע"א [ד"ה אר"י] דלישנא דש"ס תסם שיעורין הל"מ משמע כהרא"ם ע"ש.

והשתא לפ"ז קשה לי ליימא ש"ס צבגי פליגי ר' יוחנן וריש לקיש, ר' יוחנן ס"ל סתם כל אכילה בשיעור ואחא כל לרבות כל דכו, ור"ל ס"ל סתם אכילה בכל שהוא ואחי כל עד דאיכא כולי' אכילה שלימה, ופלוגתא כו' מבוארת בצבורות ג' ע"א לענין כל צבור בישראל. וי"ל לפמ"ש שם בתוס' [ד"ה ורבי יהודה] דאמריקן ס"פ כיסוי הדם [פ"ח ע"א] דלר' יהודה דמו אפילו מקצת דמו, ר"ל הואיל ולר' יהודה דם כולו דם [משמע] ממילא הוה הכא [דכתיב דמו] מקצת דמו, א"כ י"ל בשמעתין נמי י"ל הא דאמר ריש לקיש אכילה צבית רגונו לומר אכילה משמעותו כל שהוא ואחא כל ואוקמי אכית, ולר' יוחנן באמת אכילה צבית משמע ואחא כל ואוקמיה בכל דהוא. והשחא ח"ש, דודאי לר' יוחנן דאכילה צכשיעור משמע ורק מריבוי כל מריבין ח"ש, הוה רק אחיא מדרשא ושבועה חלה עליו, ויפס קאמר בשלמא ר' יוחנן לא אמר כר"ל וכו', אך לר"ל דמשמעותיה דאכילה הוא כל שהוא, אי הוה ס"ל דחלי שיעור אסור מן התורה הוה משמעותיה דקרא ולא מדרשא בעלמא ואין שבועה חלה, לכן קאמר כיון

קיד) ח"ל: "וא"ת לימא דה"ט דלא אמר כר"ל משום דר' יוחנן סבר ח"ש אסור מה"ת ובכ"ש נמי מושבע ועומד הוא. וי"ל כיון דליכא אלא איסור בעלמא לאו מושבע ועומד חשיב ליה."

קיד) שו"ת יו"ד רס"י צ"ב. וכ"כ בחי' חולין קי"ג ע"ב ד"ה גרי. וליסוד זה כוונתו עוד כמה מגדולי האחרונים עיין בליקוטי הערות שם אות ו' באריכות. - וע"ע לעיל בסמוך ד"ה בכלל, ובהערה ק"ו.

פורחא אינו מחיקו, ומ"מ מלערך לחיוב, וכ"כ בתוה"כ כ דמגמט משמע מעט מעט, משא"כ ביום הכפורים דשיעורו מלא לוגמיו שהוא קרוב לרביעית ושיעור לרופו בכדי שתיית רביעית כמבואר פ"ב משניות עשור [כ"ד], והשחא ממנ"פ אי שחא מעט ושחא יותר מכדי שתיית רביעית, לית ביה שיעורא, ואי לא שחא ביה ה"ל עוצא ואזוקי מחיק ליה, ופטור ממנ"פ. ולפ"ז מ"ש בתוה"כ אמ"ש רמב"ם בהלכות ברכות [פ"ה ה"ח] לבדך גם ברכה אחרונה אחומן א"ש, וכדעת נכ"ג בא"ח סי' ר"י דלענין ברכה מודה רמב"ם דרביעית מלערך בכדי אכילה פרס ע"ש, וא"כ ה"נ שחא חומן מעט מעט ומשלים לרביעית ככא"פ וכוה פורחא ומ"מ ברך אשיעורא וא"ש קיש).

לאפוקי מלך. מלשון הרמב"ם פ"י מה' שבוטות [ה"א] שכתב או שהיה המלך אחד מעדיו שאינו ראוה להעיד וכו' שאילו העידו לא היו מחייבין בעדותן ממון עכ"ל, משמע אפילו אם העיד בדיעבד אין לחייב ממון ע"פ עדותו. ול"ע מנ"ל הא ומ"ע. ויש לדחוק משום דממנ"פ, אם ישב לפניו כדיינין ויעיד נמלא עובר על עשה ועמדו ק"ו וכו' רשע ואל שחא רשע עד, דאפילו למ"ד ק"א אי עבר וקבל עדותו מיושב עדותו עדות, מ"מ היינו צנוג ומוטעה אבל לכתחלה ובשעת נפש ה"ל רשע ופסול לעדות, ואי יעמוד מ"מ עבר על איסור שאין לו למחול על כבודו וגם כדיינין עברי על שום תשים, ומכ"ש אחר התקנה דלא מעיד עובר על תקנתא דרבנן בשעת ההגדה ונעשה רשע, כן י"ל בדוחק.

אבל היותר נראה וליישב בזה פסק הרמב"ם פ"י מה' שגגות ה' ז' דמלך ישנו כבשעמט קול, והוא סותר למ"ש בזה שבוטות ה' א' ה"ל, ותיוראים הרכה נאמרו ולא ישרו צעני. ולפ"ד ר"ל דודאי אי נשבע שאינו יודע עדות חייב, דנבי דאין חיוב עליו להעיד מ"מ אי עבר ונשבע על שקר חייב בקרבן, ומהא מיירי משנה דהוריות [ט' ע"א] והרמב"ם דה' שגגות ה"ל, אבל מ"מ מושבע מפי אחרים לא משכחת ליה דאין אדם בעולם רשאי להשביעו שיעיד לו שחרי עובר על עשה דשום תשים, ולא מיציעא כשנשבע סחם כל מי שיועד לי עדות יבוא ויעידני, שאומדן דעתו שלא היכה דעתו על המלך, אלא אפילו א"ל להדיא משביע אני עליך והמלך אומר איני יודע לך עדות לא מחייב, שחרי אי נמי אומר יודע אני לך ואיני רואה להעיד לא היה צואם לא יגיד, השחא נמי שאמר איני יודע פטור מכלום, שחרי הוא לא נשבע לשקר ולא אומר חמן, רק שמת קול אלה מאחר ואותו האחר לא היה לו רשות להשביעו, ומש"כ אמרינן הכא דמלך אינו ראוה להעיד ואין שבוטות העדות נובעת זו, פי' אין דין שבוטות העדות נובעת זו דכרי לא שייך

דליכא איסורא מה"ת שבוטות חלה דבאמת דריש ריש לקיש כל כולו צעיק ולא כל שהוא, אבל אי לא הוה דריש כל הוה ממשעותא דקרא ולא חיילי שבוטות עליו, ולפ"ז למאי דקיי"ל כר' יוחנן הלכה כרמב"ם דשבוטות חלה על חלי שיעור קשה.

ובמה שכתבתי לעיל דלרבי משמע דלישנא דקרא משמע שיעור יישוב דעת דהיינו כוונתו, משא"כ למאי דק"ל שיעורין הלכה למשה מסיני משמע דקרא משמע אפילו כל שהוא אלא ^{המשמעות} אלא אחא ואוקמי איישוב הדעת לענין עונשין, בזה יש להבין לקמן פ"א ע"ב דפליגי רבנן ורבי, [רבי] ס"ל חומן משיב הנפש ודרש רב גידל אין הלכה כרבי, אע"ג דסתם משנה כוונתה. וגם לר' להבין מי פליגי במליאות, נמי אין אף משיב נפש או לא, ועוד כתב מג"א סי' תרי"ב סק"ה דהחוש מעיד דעוצא מחיק, ונ"ל עפ"מ מג"א סי' ק"ז סק"ד דלא כע"ז רס"י ר"י דין שרף אע"ג דפורחא משיב הנפש ועוצא מחיק מ"מ אין שיעורו בפחות מרביעית דכך היא הל"מ ע"ש במג"א קשה, ונ"ל לענין יום הכפורים תליא בפלוגתא ה"ל, לרבי דקרא מפרש דביישוב הדעת תליא א"כ כל שמשביע נפש אע"ג דהוה פחות משיעורו אטו שיעורא כחייב יישוב הדעת כחייב וחיוב אפורחא חומן ולא אטובא, ואמנם למאי דק"ל דאכילה ועינוי כ"ש משמע ואחא הילכתא ואוקמא אשיעורא, א"כ אין לך זו אלא שיעורא כמ"ש מג"א, ולא משכחת חייובא בחומן כלל, דממנ"פ דפורחא ליכא שיעורא ועוצא אחזקי מחיק ליה, ואחיה רבי לעטמיה ורבנן לעטמיהו ופסק רב גידל דלא כרבי משום דהלכה רוחח שיעורין הל"מ.

ולפ"ז גרסינן בדרכ גידל אימר דאמרי אנה עוצא פורחא מי קאמינא, פי' אי לא התרתי אלא דיעבד ואפילו כי' שהתרתי לכתחלה היינו עוצא דמחיק אבל פורחא שמשביע נפש בודאי לא התרתי לכתחלה, דהא כל מרבה ח"ש, ואפילו התרתי גם פורחא לכתחלה משום דעכ"פ לא חי לאטערופי קיי עכ"פ מחוג צמים מי התרתי, והם מחוג פורחא חומן צמים שהי' בן הכל פחות משיעור. וא"ש נמי פסק רמב"ם ועור דלא מפלגי בן פורחא לעוצא, לעולם לכתחלה אסור ובדיעבד לית בזה כרת, עיין צ"י וע"ז שם סי' תרי"ב.

ומישוב נמי קושית הפר"ח [סי' תרי"ב סק"ט] מירושלמי דתרומות פ"ו ופסקו הרמב"ם פ"י דתרומות [כ"ז] דמגמט חומן של תרומה משלם קרן וחומם משום שמשביע נפש קיי. וי"ל דמבואר שם [כ' תרומות פ"ו ה"ב - ג'] דשיעור משקן של תרומה צביות ומלערך בכדי שתיית רביעית ע"ש, נמלא אי שחא פורחא פחות מכזית ושחא קלת וחור ושחא

קטו) ע"ע להלן ד"ה ליישב, פ"א ע"א ד"ה ובוה יש ליישב.

קטו) ע"ע לעיל ל"ט ע"א ד"ה ויש.

קיו) ע"ע בדיבור הסמוך.

קיה) ואילו בה' שבתת עשור פ"ב ה"ה פסק דשתה חומן

חי ה"ז פטור, ודלא כרבי.

קית) ע"ע לקמן פ"א ע"ב בח"י סוגיא דשחא ציר או מדיים.

קכ) עיין שבוטות ל' ע"ב וחוס' שם ד"ה עשה.

קכא) עיין רשב"א ורא"ש שם הובאו בב"י חר"מ רס"י י"ז.

כזה מושבע מפי אחרים, ועיקר פרשה במושב מפי אחרים
 היא ושמע קול אלה, ושפיר שייך למיתני שבועת העדות אינה
 נוכחת אלא בראוי להעיד לאפוקי מלך שאין פרשת שבועת
 העדות נוכחת בו.

ועוד יותר נראה לומר דרז פפא דאמר לאפוקי מלך ס"ל
 כעממי [שבועות ל"א רע"ב] צס"ד דמפי עלמו ילפין
 צק"ו מפי אחרים קמא, וא"כ היכא דליכא מפי אחרים ליכא
 נמי מפי עלמו ונאמר סהם מתני' כרבנן דר"מ דס"ל הכי,
 ומתני' דהוריות דמחייב מלך בשמיעת קול ע"ש ט' ע"א, אותה
 משנה ס"ל כר"מ, וכל זה לרז פפא, אבל למאי דמסקין
 [שבועות שס] דלכ"ע ילפין מושבע מפי עלמו מפקדון, וא"כ
 נכי דגבי מלך ליכא מושבע מפי אחרים מ"מ מפי עלמו מיכא
 איכא, ומש"כ פסק הרמב"ם דישוו בשמיעת קול, ומ"ש פ"י
 מה' שבועות כג"ל, הריא מלתא אחריתי היא, ולא קאי אהמלך
 עלמו אלא אעד אחד המזערף עם המלך להעיד, אם הוא
 נשבע שאינו יודע לך עדות פטור, דהרי אי נמי היה מעיד לא
 כי מועיל כלום שהרי הוא ע"א, שאין המלך ראוי להזערף
 עמו דמסתמא לא יעיד המלך, ולכן המשביע עדיו ואחד מהם
 מלך ואחד הדיוט אפילו הכדיוט עונה חמץ או נשבע ממש
 פטור דמאי אמר ע"א חגי, וכן מורה לשון הרמב"ם או שהיה
 מלך אחד מעדיו שאינו ראוי להעיד וכו', משמע דקאי אאידך
 כיון שהמלך היה אחד מעדיו פטור השני מפני שאין בעדותו
 תועלת כיון שהמלך לא יעיד וק"ל קמא.

שאני התם דאמר קרא אם לא יגיד והאי לאו בר הגדה
 הוא כלל. [כעממי דרז פפא דס"ל דמשחק בקוציא
 חייב בשבועת העדות אע"פ שאין מקבלים עדותו - טיין חי'
 שבועות ל"א ע"א (ל"א ח') ד"כ אכל].

גופא חצי שיעור ר' יוחנן אמר אסור מן התורה. כשמעתי
 מיייתי ליה מכל חלב, ורשב"א בשבועה (ח"א סי' תל"ט)
 מוסיף גם כל נבלה. ורמב"ם פ"א מחמץ [כ"ז] מיייתי ליה
 מלא יאכל, ופי' רלב"ה סי' י"ח קדי מנקודות דיאכל, אלא

קב) אהא דתנן ר"פ שבועת העדות "...מפי אחרים אין חייבים
 עד שיכפרו בהן בב"ד דברי ר"מ, וחכ"א בין מפי עצמו ובין מפי
 אחרים אינן חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד", וקאמר ר"פ דטעמא
 דחכמים משום דמיייתי לה מק"ו ומה מפי אחרים חייב מפי עצמו
 לא כ"ש, מה מפי אחרים בב"ד דוקא אף מפי עצמו בב"ד דוקא.

קב) חי' שבועות ל"א ע"א.

קב) הביאו שעה"מ ה' חור"מ שם.

קב) "ובמל"מ [שם] הוסיף ביאור שהרי אפי' לענין שבועות
 ונדרים פסק הרמב"ם [ה' שבועות פ"ד ה"א] לאיסור אפי' ח"ש,
 והרבה פוסקים חולקים שם משום דא"א למילף שבועות ונדרים

דקשה ליה למ"ל קרא בחמץ טפי משארי איסורין קמא. ולפע"ד
 צעין ג' קראי בחלב חמץ ונבלה, ושוב ילפין כל התורה
 מבייניהו, ודבר זה מצוה צחולק ק"כ ע"א לענין המחבו וגמטו
 וה"נ דכוחיה. ומה שהקשה איך משמע זה מלשון יאכל, ובעל
 דאפשר דקאי אהנאכל שלא יאכל ומשמע אפילו כל שהוא ממנו
 ע"ש, ר"ל פירשו, שהקב"ה [נ"וה] על זה הכוזה שעל כל פנים
 לא יהיה נאכל, שאם אכל זה חצי זית חצי חצי השני הרי
 נאכל, ורחמנא [אמר] לא יאכל שלא יהיה נאכל. ואפשר מש"כ
 שיהיה גבי חמץ וכחצי הוא לישנא ולא כחץ כן גבי חלב ונבלה,
 היינו טעמא משום דבחמץ כיוי אמינא דנשבע אחרונה ח' של
 פסח דלא שייך חו חזי לאצטרופי יהיה מותר לאכול ח"ש קמא,
 לכך רמז בלא יאכל שלא יהיה הכוזה נאכל, וא"כ גם נשבע
 אחרונה אפשר ששערב בני אדם יאכלו ככר חמץ כל אחד פחות
 מכשיעור והרי נאכל ורחמנא אמר לא יאכל קמא.

ובשעה"מ שם הקשה ח"כ לחקיק [נפסחים כ"א ע"ב]
 דאיתערין הנקודות לאיסור הנאכל מל"ל ח"ש
 בחמץ. וקושיא זו כבר רמז ברא"ס צביאורי סמ"ג שם. ולפע"ד
 לישב דלחקיק בלח"כ"י מוכח ע"כ דאכילה משמע כל שהוא,
 דאלת"כ ח"כ אמאי אמר רחמנא לגר אשר בשעריך חתונה
 וגר, אמאי לא נאכלנה אהנו בצירוף כמה אנשים כל אחד
 יאכל פחות משיעור, אע"כ אכילה משמע אפילו משכו ממנו,
 ורק אחיז כל"מ ואוקמרי' לעונשין בכזית, אבל איסור איכא
 בכל שהוא מש"כ הולך לומר לגר אשר בשעריך וגר, וכ"ז
 לחקיק אבל למאי דקוי"ל כר' אבדו דכל איסורין שבתורה
 אסורים בהנאה, ח"כ היו אמינא לעולם חצי שיעור מותר אפילו
 באכילה, ולגר אשר בשעריך אחיז להחיר שיעור שלם בהנאה
 ולעולם ח"ש מותר, מש"כ איתערין לא יאכל בחמץ וכל בחלב
 ונבלה וכנ"ל וא"ש.

[ח"ש ר' יוחנן אמר אסור מה"ת]. התגיב במשנה למלך
 ריש פרק י"ח מהל' שבת, דחי דברי חכם לזי סימן
 פ"ו דסבירא ליה לגזח שער אחד וכדומה מותר, דאין חצי
 שיעור אסור מן התורה אלא באיסורי אכילה, ונשבע ע"ד ע"א

מחלב עיין ברין פ"ג דשבועות, ואפ"ה פוסק שם הרמב"ם דאסור
 מן התורה, מכ"ש דאית לן למילף חמץ מחלב ולמה לי קרא לא
 יאכל. - לשון מרן בדרשות ריש ח"ב ד"ה פתיחה.

קבו) "ואף אי נתעקש דמ"מ אפשר שיאכל עוד חצי זית עם
 זה בבת אחת, וא"כ איך יתנהו לתוך פיו הא חזי לאצטרופי עם
 חצי זית אחר בב"א, גם ז"א דמ"מ משכחת ליה באוכל מצה עם
 חצי זית חמץ כ"כ הרבה מצה עד שאין בית הבליעה מחזיק יותר
 בפעם אחת והוא סוף היום באופן שאחר גמר הבליעה תהיה לילה
 א"כ לא חזי כלל לאצטרופי". - לשון מרן בדרשות שם ד"ה והן.
 קבו) וכ"כ בחי' פסחים ח"א כ"א ע"ב (צ"ג ב') ד"ה שנאמר,

חתם

ע"ד ע"א

סופר

קנמ

שכתב ש"ך י"ד סימן רל"ח ס"ק י"ז עיין שם קל"ב, וכן כתב להדיא תשובת חות יאיר סי' ע"ו דף כ"ב ע"ב קל"ב עיין שם קל"ב, ועיין פלוגתא רמב"ם וראב"ד [הל' שבת] פ"ב הל' ע"ו בטלעול פחות מד' אמות קל"ב.

דחזי לאיצטרופי. עיין ש"ת מהר"י מייך סס"י ע"ו שכתב בל"ב עוף שאין יכולו חיות יש להקל בשיעור תעוררתו כיון דלא שייך ביה ע"מ חיי לאיצטרופי קל"ב, וכתב שזכו טעמו של רבינו קלונימוס שזמרדכי שחיקל בראש א"ח הואיל ולית ביה שיעורו ע"ש, ובפר"ח יו"ד סי' ס"ח [סק"ז] נחקקה בדברי רבינו קלונימוס אלו ע"ש. ויש לעיין מה צדק שאין צו חיות ואי אפשר לנרופיה בא אפשר שהוא ע"מ ויקלחו ויחזור ויבלעו ויהיה חיות צדן כולם כדאיתא ספג"ה [חולין ק"ג ע"ב], ועיין חולין ע"א ע"א נ"ב דלא חייא בפניו וכו', ועיין חו"ס כתובות ל' ע"ב ד"ה לא לריבא דמנ"י לאהדורא וכו' ע"ש, מ"מ קשיא. וי"ל בני מילי חולקין, אבל דם שהוא משקל נמאס בפקיאו ולא חיי כלל.

מיהו חיי כחצתי צחי' ע"ס אחר לדברי רבינו קלונימוס, כמ"ש רמב"ם ספ"ז ממאכלות אסורות [כע"ז] דחקרומית של חלב ודם אפילו אוכל כרצב מכס חיינו לוקח קל"ב, דאפילו

משמע באיסורי שבת נמי אסור קט"ו. - ומכל מקום עיין מה שכתב פני יחושע ריש פרק המזילה יין [שם ע"ו ע"ב]. ויש לחלק באופן אחר, דוקא שיעורי הלכה למשה מסיני הרמחים בקרא ארץ חטא, ומכאן חלכה שהוא כגורגרת להולאת שבת, וכולאי איחנכו בכלל איסור דחיי שיעור מכל חלב, מה שאין כן איך שמסרן לחכמים, כגון גזית ב' שערות, יש לומר חיי שיעור מותר לגמרי. מיהו לענין כל יראה דמייירי חכם נבי, עיין מה שכתב פני יחושע פרק קמא דביצה סוגיא שאור צחית [ו' ע"ב ד"ה מ"ע], ובחידושינו שם קט"ו.

ועיין ריש שבת [ב' ע"א ד"ה שהן] מה שכתבתי בשם יעב"ץ בספרו לחם שמים על המשניות, לענין פחות מד' אמות ברשות הרבים, לעטל פחות מד' אמות יש לומר [דל"ה] חיי לאיצטרופי כשעמד לפוש בנתיים, וכתב בספר לחם שמים שם דעקירה בלא הנחה אסור מדאורייתא דחיי לאיצטרופי קל"ב, משא"כ הנחה בלא עקירה ודפח"ה. וחיי שיעור דחחומין, לפי מ"ש בשם פני יחושע כנ"ל חיי שפיר דמותר. ועוד נלע"ד אי הוי כחיצ לא חל"ה סחם, ויהי כשיעור י"ב מיל, הכי נאסר אפילו יליאח כל דכו מן החורב, כמו כל חיי שיעור, אבל יען מפורש ממקומו, לא נאסר חל"ה מקומו, דהיינו י"ב מיל קל"ב, וכמו

בש"ת ח"ו סוסי' ס"ה, ובקובץ תשובות סי' ס"ד ד"ה ומדמרחיק. וכן העלו הצ"ח פסחים מ"ז ע"א, גוביית אר"ח סי' נ"ג, וש"ת דעק"א סוסי' קנ"ד.

ובדרשות שם ד"ה לתרין, לענין נשבע על הכתר שלא יאכלנו דנאסר בח"ש הואיל וחיי לאיצטרופי, כתב ח"ל: "מ"מ אי יארע שיאבד וישרף קצת מהכר או יבוא אחר ויאכלנו, א"כ החצי הכתר הנותן מותר לו לאכלו לכתחלה דהשתא לא שייך חול"א שהרי אינו חייב עד שיאכלנו כולו זה א"א שכבר נשרף ונאבד קצת ממנו" (וע"ע בסמוך ד"ה כיון), ושוב מסיק שם בד"ה היוצא, ח"ל: "היוצא מדברינו אלו דבכל איסורים שבתורה היכי דלא שייך חיי לאיצטרופי כגון בשבועה החצי דית האחרון שרי אפי' לכתחלה משא"כ חמץ אסור בכה"ג *). ולפי"ז ה"ה לענין יוה"כ מותר מה"ה לאכול ח"ש סמוך לערב באופן דלא חול"א. וכ"מ בגוב"י ובצלי"ח הג"ל. זה לא כדכתב מרן ריש ח"י סוגיא זו, ובח"י סוגיא לקמן פ"א ע"ב ד"ה ולבאר. וע"ע הערה קמ"ג ובהערות שבסוף הספר.

(*) "ויש לתת טעם לזה, דידוע מה שכתב הרמב"ם בה' מלכים [פ"ט ח"י] כי לא נאמרו שיעורים אלא לישראל ולא לבניי כי השיעורים חלימי חס ולא ניתנו לבניי לכן כל מה שנטר לבניי אסור אפילו בכ"ש. והנה ישראל במצרים הי' להם דין בניי, אפי' למי"ד ישראל קודם מתן תורה דין ישראל להם, חיינו אבותינו חקדושים ששמרו כל התורה עד שלא ניתנה וכן ישראל אחר צאתם ממצרים, אבל במצרים (חיות) משוקעים במי"ט שערי טומאה ועבדו ע"ז... והיו ממש כבניי ונטר להם חמץ אפי' בחצי שיעור כדן בניי - והואיל וחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים ולזכור בניי תוקף הנס שהיתה הגאולה בחוץ יד כי עובדי ע"ז היו אבותינו ונידונו כבניי, על כן נאסר לנו החמץ בניי בכל שהוא שהוא לזכור יום צאתנו מארץ מצרים". - לשון מרן בדרשות שם.

קכח) מדמקשינן "וכי מותר לאפות פחות מכשיעור", ופירש"י דקיי"ל ח"ש אסור מה"ה. - וכ"כ מרן בח"י שבת שם (שמכתי"ק) והוסיף: "ויש עיין קצת בזה במנחות נ"ז ע"א אי אמרינן חיי לאיצטרופי בכה"ג, ודו"ק". וע"ע לקמן ע"ט ע"ב ד"ה שאור בכזית.

קכט) הוצחק לקמן ע"ט ע"ב ד"ה שאור. קל) ע"ע שפ"א שבת ב' ע"א ורש"ש שם ג' ע"א. זה לא כרש"י ב' ע"א ועוד ראשונים דל"ה אלא מדרבנן. ובפמ"ג בסוף הפתיחה לה' שבת מבאר דעקירה לא הוי ח"ש אלא חצי מלאכה. קלא) עיין עירובין נ"א ע"א: "שבו איש תחתיו אלו ד' אמות אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה". ושיטת הרי"ף ספ"ק שם והרמב"ם ה' שבת פכ"ז ה"א דק' י"ב מיל הוי מה"ה.

קלב) רח"ש בשבועה אינו אסור אלא באופן שנשבע שלא יאכל סחם, אבל אם נשבע בפירוש שלא יאכל כזית ודאי לא מיתסר בח"ש. וכ"כ בש"ת רדב"ז ח"ה סי' אלף תרצ"ז (תקצ"ז).

קלג) בדפוסים שלפנינו הוא בדף י"ב סע"ב. קלד) לענין ח"ש בתחומין ובד' אמות. והפמ"ג שם כתב דפחות מד"א לא הוי ח"ש אלא חצי מלאכה. והגביר"א בשמעון כתב דכיון שעקר ע"מ להוליך פחות מד"א חו לא חול"א.

קלה) ח"י שבת ע"ד ע"א ד"ה וכו'. קלו) ח"ל: "י"ל דשאני ח"ש דרם לב העוף שלא בא לעולם לידי חיוב לא למלקות ולא לכת שלעולם לא תמצא בו כזית אלא איסור". ובפר"ח המחבר בסמוך כתב ע"ד דאינו כלום דהא חיי לאיצטרופי (נמצא דשפיר בא לידי חיוב).

קלז) וכיו"ב כתב הש"ך סי' ס"ד סק"ה כדעת המ"מ שם פ"ז ה"א דחלב של נהי דכרת ליכא איסור מיהא איכא.

לכזית יכול להקריב פורתא פורתא עד שישלים לכזית אצל עכ"פ
כזית בעיקן קמא.

ועיינן אריכות לשון רש"י, משמע אי לא הוה כחיבה עונש
ואזכרה צדדי לא הוה לריק כל חלב לרבות ח"ש,
ולכאורה י"ל דרש"י רוצה ליישב בזה מ"ע צפי ר' יוחנן חי
לאזכרופי וגם קרא כל, אלא מכל חלב לא הוה ידעינן כל
התורה רק מסברת חי לאזכרופי, ולא איזכר כל אלא משום
דכ"א מדסמוך עונש ואזכרה צדדי כ"א גלי בחלב כל שאינו
צעונש אינו באזכרה לאפוקי סברת חי לאזכרופי קמ"ל כל
חלב.

אמנם יותר נראה לפמ"ש רש"י צתשו סי' תל"ע דכחיב
כל חלב וכל נבילה לרבות ח"ש, נראה דס"ל לרש"י
ר"פ דס שחיטה (כריתות כ"א ע"א) מייחי כל חלב וכל נבילה
לרבות כו', וס"ל לרש"י כ"ה ח"ש, וכשחא י"ל גלי רחמנא
בחיבי לאוין דקילי כגון נבילה לרבות ח"ש כ"ש החמורין, אך
יען כחיב בחלב עונש ואזכרה צדדי, כ"א כל שיטתו צעונש
כו' וח"ש שאינו צעונש אינו באזכרה, איזכרין כל חלב לומר
נכי שאינו לוקח מ"מ איסורא מיכא איכא, וכשחא נילף מנבילה
דקיל דאפ"ה ח"ש חסור מכ"ה, ויליף מחלב דחמיר דאפ"ה
ליכא עונש אלא איסורא בעלמא, ועיין חולין ק"כ (ע"א) דליכא
למילף כל התורה מחלב ונבילה דאיכא למיפרך לזד השוכ ע"ש,
ושם מכנים חמץ ציניו ואתיא כל התורה מחמץ חלב ונבילה
ע"ש, וכשחא ח"ש דמייחי (ברמז"ס כ' ח"מ פ"א ה"ז) איסור
ח"ש בחמץ מלא יאכל, דשחא ח"ש לן ג' כתובים בחמץ חלב
ונבילה וילפינן כל התורה מינייהו.

ובספרי דרש כל נבילה לרבות העריפה ומציאו צילקוט פ'
ראה (סוף רמח"א) ופי' זית רענן לרבות שארי
ערפיות ע"ש. ונלע"ד פירושו דס"ל בפסוק ובשר בשדה טרפה
אין מפורש אלא דרוסה, ומכאן כל נבילה אחרת שאר מיני
ערפיות שאינו חי. וי"ל האי חנא ס"ל דליכא כו' שהוא צריכ

מותר בתענית יחיד.

קמא בחי' סוגיא ד"ח"ש" להלן ד"ה ומאי דקשיא ליה, כתב
ביתר ביאור. - וע"ע חי' חולין ע"ט ע"א (מ' ב') ד"ה ועוד ר"א.
קמב) על יסוד זה דלמ"ד ח"ש בשבועה אסור מה"ת, היכי
דנחטר מקצת מהכבר מותר לאכלו, חזר מרן כ"פ בחי' שבמקור,
שם בדיבור הסמוך, כ"ז ע"ב (ס"ו ב') ד"ה אבל, (ס"ט ב') בתוס'
ד"ה אם נשתייר. וע"ע הערה קכ"ז.

קמג) חי' שבועות כ"ב ע"ב ד"ה והנה הר"ן. - מרן הולך פה
לשיטתו בחי' סוגיא זו דגם בשאר איסורים שבתורה אסור לאכול
ח"ש באופן דלא חז"ל. אבל לפמ"ש בדרשות המרעק בהערה
הנ"ל דגם בשאר איסורים מותר ורק בחמץ גזה"כ דאסור, א"ש
דברי הר"ן.

קמד) נדצ"ל: והקשה תוס' יח"ב.

קמה) עיין תוס' מנחות נ"ח רע"ב.

מרבין אותם מכל חלב מ"מ לא הוה אלא כמו חי שיעור,
ר"ל דכוכ ח"ש באיכות קלה שאינו חלב ודס גמור קלס, והכי
ד' קלוגימוס נמי צראש אח משום קרוס המוח נאסר, וכיון
שכל ענינו אינו אלא חי שיעור באיכות הדם וגם חי שיעור
צכמות מקילין עפי קמ). ולדברי רמז"ס אלו יובן היעב דמרבין
מחד כל ח"ש וכיו וקרומית, דפסוק אומר כל חלב שור כש
וע לא תאכלו, ואומר כל חלב אפילו כל דכו חלב היינו קרומית
שכס ח"ש חלב באיכותו, וכל דכו שור כש וע היינו כו'
שאינו שור כש וע גמור שהרי הוא צריכ צפ"ע, וכל דכו
אכילה היינו ח"ש צכמות דחיא לאזכרופי הכל נכלל צ"כ"ל
וק"ל קמא).

[כיון דחוי לאיצטרופי איסורא קא אכיל]. הר"ן [שבועות
ע' ע"א מדבריו] הקשה אהבך פוסקים [דס"ל דח"ש
צכמות מותר] דהא עממא [דאיסור ח"ש] משום דחי לאיצטרופי
הוא ח"כ צכמות ונדריס נמי ליחסר חי שיעור משום דחי
לאיצטרופי. ולפע"ד משם ראינו לדידכו, דאילו נשבע על הכר
ונאכל ע"י איש אחר ולא נשתייר כי אם חי זית, ע"כ יהיה
היתר גמור בלי ספק דשחא לא חי חו לאיצטרופי קמב), דאף
אי ישבע על כר אחר אינו מלערך עם זה, ולא יתכן לאסור
בחלאי זיתים כ"א (בהחרון) [צבראשן], וכזה לא שמענו
מעולם, וכן כשנשבע שלא יאכל היום, ובסוף היום שא"א לאכול
כ"א חי זית יהיה מותר ובאמצע היום חסור, כזה לא
שמענו קמג).

כוי וחצי שיעור הואיל ואינו בעונש וכו'. פירש"י דפונש
כחיב לאכול כו'. והקשה הר"י קמא צר"פ אלו עוברין
[פסחים מ"ג ע"ב] אמרין אהך קרא אס אינו ענין לאוכלין
תנכו ענין לנאכלין לרבות צכמות חולין. וי"ל משו"כ כח צקרנן
אהבך דע"כ לא מלי לרבות כו' וח"ש לעונש, דהא אשר יקריבו
ממנו כחיב וכיו אינה ראויה להקריב וכן ח"ש חלב דאין
הקטרה פחות מכזית ע"ש. ואע"ג דלר' יוחנן קיימין דס"ל
[מנחות כ"ו ע"ב] יש הקטרה פחות מכזית, היינו כשישלים

קלח) ונראה דלזה נחקרין ג"כ הרשב"א חולין (ק"א ע"א)
ד"ה רב דימי, שכתב בשם בעל העיטור דדם שבישלו נהי דמיעבר
הוא דלא עבר אבל איסורא דאורייתא איכא מידי דהוה אחצי שיעור
עיי"ש. ור"ל ג"כ דהוי ח"ש באיכות. (הערות מהר"י סופר שליט"א).
קלט) וכ"כ בחי' פסחים כ"ד ע"ב (ק"ג א') ד"ה מיהו בגוף.
ובחי' ביצה י"ז ע"א ד"ה ממלאה, כתב כיו"כ בשיטת הר"ן שם
דריבוי בשיעורין הוי דאורייתא, דר"ל דהוי כמו ח"ש באיכות המלאכה
כמ"ש רמב"ם גבי קרומי חלב וכו'. וע"ע בהערה שם.

קמ) עוד חידוש כיו"ב מצאנו בהגהותיו לשו"ע אר"ח סי'
תקס"ו ובחי' ע"ז ס"ז ע"א (קס"ו א') ד"ה ומה שהקשה, לענין
טעימה בתענית יחיד, וז"ל: "חרי מיני ח"ש יש, אחד בכמות, כגון
פחות מכזית ובלעווה, ואחד באיכות, כגון כזית שלם ואינו בולעו
אלא פולטו והחין נהנה ולא גרונ, ושניהם אסורים או מה"ת או
מדברנן, ומשו"ה פחות מכשיעור וגם פולטו הו"ל תרי פחות מכשיעור

ודם אסורים מכ"ח ואין לוקים עליהן דכוח כח"ש, ואין כוונתו ח"ש בזכות אלה באיכות, שאיכות החלב הוא ח"ש ילא מכלל בשר ולכלל חלב לא בא, וכ"כ הכ"מ שבוטא כמו ח"ש, היינו באיכות האכילה שאינה אכילה ממנו, וכ"כ כיו איכותו הוא ח"ש ילא מכלל חיה ולכלל בהמה לא בא, נמצא ח"ש בזכותו ובוטא חלב ממנו יש לו מעלה שהוא חלב ממנו וחיי לאלטרופי, לעומת זה לא ידק עליו לשון אכילה שהרי הוא חיי חיה, והכיפוך בכו שאכל ממנו שיעור אכילה אך הוא ח"ש דלא חיי לאלטרופי, ושקולים הם ויבואו שניהם, ואי לאו דאמר ר' יוחנן חיי לאלטרופי היה עיקר קרא אכיל ולא ח"ש, אבל השתא יבואו שניהם וא"ש.

ראמנא לס"ד דה"נ מסתברא דלא אסיק הא דחנניא ולא כיו צריח אלא הוב סד"א דמייירי צספיקא דעחא כרכח כמ"ש חוס', ומש"כ הקשה איבעריק קרא לחייו ספיקא דכוח ליה להודיענו אם בהמה או חיה, אע"כ ק"י אהא קשיא מה ענין כיו לח"ש ומכ יחוס זה עם זה. אבל לק"מ, דוקא אם תרוייכו דאורייתא ח"ש וכיו כדס"ל לר' יוחנן א"כ קשה מה ענין לרבות שניהם מקרא אחד אם אינם שקולים, ומכ"ש אי נימא כיו דאורייתא ואגב אסמכוה ח"ש כמ"ש חוס', נמי לריק להיות יחוס גופא דקרא עם האסמכתא שהסמיכו לה חכמים, אבל לר"ל דאמר תרוייכו איסור דרבנן בעלמא, אין לריק להיות יחוסם שיהא, אלא כל מה שגזרו אטו חלב גמור אסמכוהו על לשון כל, והשתא יפה כתב הפ"ח אי ס"ד ספיקא דאורייתא לחומרא וחלב עחא כרכח ספק תורח הוא, מאי שייך לו להסמיכו עם חיי שיעור דרבנן בעלמא, אע"כ תרוייכו דרבנן ובהפ"ח הכ"ל. אלא דיש לעיין אי ספיקא בעלמא לקולא מאי צריך להביא מדסמך עונש לאזהרה כ"א הואיל וליהא עונש ליתא באזהרה, וחיפוק ליה דה"א ספק לקולא קמ"ל כל לרצוי כיו. וי"ל גם זה בכלל קושית ר"ל, איבעריק קרא לרצוי ספיקא, היינו הקישא דעונש ואזהרה, ועוד קמי שמיא גליא.

והנה בר"ש במס' עובל יוס [פ"ב מ"ג] כתב להוכיח דר' יוחנן אוסר ח"ש אפי' ע"י תערובת, דכן מוכח מהא דחולק ל"ח ע"א האי זיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבישרא כו', ולא פי' ראיתו. ופשוט דראיתו מדאמר ר"א לא חלול בשיעורא דרבנן ועוד הא אמר ר' יוחנן ח"ש אסור מכ"ח, ש"מ אסור אפי' תערובת. והקשה הרב הדין המופלג מהו דניאל פרוסניץ כ"י מאי ראיא הוא זו, הא ע"כ לא נחלק אדם מעולם דטע"כ אסור עכ"פ מדרבנן ובעיני ס', אע"ג דכי אכל ליה לא אכל אלא ח"ש, כדס"ל להכ"ש גופא שאין הכיחור נכפך להיות איסור

צפ"ע, וסחם ספרי ר"ש דכ"ש למלקות [שבוטא כ"א ע"ב] ולא איבעריק קרא לא לכיו ולא לח"ש, ומוקי ליה לשאר ערפיות שאינו דרוסה. ולפ"ז אפי' למ"ד דלוקח על ריבויא דכל ק"י, מ"מ אם אוכל כות מנצילה וכות משאר ערפיות בהעלם אחד ק"י אינו לוקח אלא אחת, ואוכל בשר מן החי ושאר ערפיות לוקח ב', משא"כ ערפות דרוסה ק"י, דבשר מכ"ח יולא ק"י מנצר בשדה עריפה, ולמאי דס"ל דלא מרביץ מכל אלא איסור ולא מלקות א"כ ליהא מלקות בשאר ערפיות. ומיאו ש"ס ע"כ לא ס"ל הכי, דהרי נדחק ר' יוחנן ומוקי משנה דשבוטא בכלל, וחיפוק ליה דהרי נשבע על נצילות וערפות ק"י וכולל כל מיני ערפיות, והכי דאחי מדרשא שבעה חלה עליהם, ומיאו דחלה אחי חלה אצילות ושקלים, אע"כ לא ס"ל הכי, אלא שארי ערפיות בכלל ובשר בשדה ערפא, וכל נצילה לרבות כיו וח"ש ככר"פ דם שחיטה וצחאי רש"א הכ"ל.

והנה פ"ח ס' ק"י מוכיח משמעתין דספיקא דאורייתא מכ"ח לקולא, דהא קאמר ה"נ מסתברא דח"ש מותר וכיו אסמכתא דומיא דכיו, א"כ ש"מ דכיו מותר מכ"ח כמו ח"ש, והיינו משום ספיקא דאורייתא לקולא, והכי לכאורה ראיא צרורה שאין עליו חשובה. אלא שהקשו עליו, הא חוס' כתבו מש"כ אמר ר' יוחנן חיי לאלטרופי כי היכא דלא נימא עיקר קרא לכיו וח"ש אסמכתא בעלמא, הרי חיוק דכוח סד"א כיו דאורייתא וח"ש אסמכתא לולי דחיי לאלטרופי, וא"כ לר"ל דל"ל חיי לאלטרופי י"ל כיו דאורייתא מספיקא דאורייתא וחיי שיעור דרבנן. ונ"ל לתרץ הוכחתו, דפליגי ס' ק"י ק"י כתב מה ענין חיי שיעור לכיו להזכרם יחד צדד קרא, וכתב שצחידושו העלה דלחנניא [חולק ע"ה ע"ב] דחוששין לרע האב, א"כ צ"ב הבא על התייבה כו"ל כל כות ממנו חיי חלב חיה וחיו חלב בהמה, נמצא א"כ חלב דקרא שאוכל כות שלם ומ"מ אינו אלא ח"ש, אלו דבריו. ואע"ג דכוח שכל נפלא, מ"מ צ"ש לא כוועיל כלום, דר"ל בודאי לא אסיק אדעתיה דצרייתא צחאי כיו איירי, דא"כ לא קאמר ה"נ מסתברא, דאין כאן קרא לחייו ספיקא אלא לגלות לן דחוששין לרע האב ודאסור ח"ש מן האסור, ולמסקנא הא אמר ש"ס צהדיא דמייירי צצריה צפ"ע ולא מכיו כנ"ל. והא דלא מוקי ליה צחמת בכו כנ"ל וכחנניא, אה"נ כו"מ הכי, אלא מש"כ מיייתי ש"ס הא דרב אידי צר אצין דהתם לענין דם צוודאי צצריה צפ"ע ולא מנצי וחייס דם שניהם אסור ולא צעיק ריבוי לאסור.

רמאי דקשיא ליה מאי שייכות כיו עם ח"ש, ר"ל שייך ושייך, כמ"ש רמב"ם [כ' מאכ"א פ"ז כט"ז] דקרומי חלב

לא איירי לצדדין אלא שנשבע שבעה אחת על כולו, ח"ל כגון שאמר שבעה שלא אוכל חמרים וטריפות ושקצים. וע"ע בהערה שבסוף הספר.

קנא בבית הספק ד"ה והנה דבר גדול.

קנב נדצ"ל א"כ.

קמו) עיין פסחים מ"ג ע"ב וחוס' שם מ"ד רע"א ד"ה לענין.

קמו) ר"ל בבית אחת.

קמו) עם בשר מן החי.

קמו) ר"ל נפקא לן, והוא בחולין ק"ב ע"ב.

קנ) וכ"מ מלשון הרמב"ם בפיה"מ שבעות כ"ב ע"ב דמתני'

לחומרא, וקשה מאי שייכות ח"ש דאורייתא עס כוי דאורייתא להאליאם מפסוק אחד וכנ"ל וק"ל.

ליישוב סתירת הסוגיות דשבעות משמע דלר' יוחנן שבעה חל על ח"ש דאורייתא מדרשא, ובשמעתין קאמר לר"ל אי כוי ח"ש דאורייתא לא הוה חייב קרבן שבעה. ו"ל דלר' יוחנן כוי צריב ורצויה דכל אכיו, רק ח"ש הוהיל וחיו לאילערופי אמרין שקולים הם ויבואו שניהם, וי"ל סברא זו חכמינו ז"ל אמרו כוכ רק דרשא וסברא בעלמא, כמו סברת ר"א הקפר שיעור עלמנו מן יין, וכי היבא דחל שבעה להכרע עלמנו חל שבעה על ח"ש, ולפ"ז על חלב כוי צאמת לא חל שבעה רק על ח"ש, וא"ש סוגיא דשבעות אליבא דר' יוחנן, אך שמעתין קאמר אליבא דר"ל דהוא ס"ל כוי ספיקא ולא צעיק קרא לרצויו, ואי כוכ ר"ל דרש ליה כל לח"ש דכוכ דאורייתא כוכ דרשא גמורה כדרשא דתרומה עמאח דאין עומאח בגוף חל עליו מומתו זו כי יתללוכו כנ"ל, א"כ שפיר קאמר לר"ל אי כוכ ח"ש דאורייתא לא הוה חייב קרבן שבעה עליו וא"ש, אלא קשה דרמב"ם פסק [כ' יו"ע פ"ג ה"א] כוי ספיקא, ואפ"כ פסק [כ' שבעות פ"ה ה"ז] שבעה חל [על] ח"ש דאורייתא.

כרי וחצי שיעור הואיל ואינו בעונש יכול אינו באזהרה. לשון רש"י מגומגם מאוד מוכיח פשיטא ליה טפי עונש מאזהרה, הא השתא קיימין דלא כתיב כל באזהרה. וי"ל כהר"ס פ"ז דסתם אכילה בכל שהוא פ"ז ומיכו כהא דסמך קרא אזהרה גבי עונש כוי אמינא כל שאינו בעונש אינו באזהרה ולאפוקיה ממשמעותו, קמ"ל כל, ומיכו בקרבן אהבן שבת"כ פירש פירוש אחר, מדכתיב בעונש אשר יקריבו ממנו היינו כותב כראוי להקריב ע"ש, וה"א כל שינוי בעונש וכו'.

איצטרך קרא לאתרי ספיקא. עיין פר"ח י"ד סי' ק"י שהוכיח מה שיעת רמב"ם דספיקא מן החורב לקולא פ"ז. ועיין פלתי שם [בבית הספק], ועיין שם מלך חדש [בכור שור] בליקוטיו על יומא, ועיין באר יעקב סי' ק"י. ולא זכיתי להבין ראיתי הפר"ח, אי משום דכוכ ניחא לר' יוחנן דכ"ס דספיקא הוא ש"מ דספיקא דאורייתא לקולא, זכ אינו כבר כתבו חוס' בחולין כ"ב ע"ב ד"ה איצטרך וכו' ואיצטרך לרצויו מכל חלבו לאסור חלבו מודאי ולא מספק עכ"ל. ואי דקשיא ליה למסקנא לריש לקיש כי היכי דחלי שיעור דרבנן

אסור מה"ת, מינה שמעינן דה"ה לכוי, דהא תרומתו כי הודי מיתנו בברייתא, ואכולה ברייתא קמשני דהוי מדרבנן, אלמא דס"ל לר"ל דכל ספק דאורייתא דומיא דכוי רחמנא שרייה... ותדע עוד דהא מאן דקאמר ה"ג מסתברא גמי הוי ס"ל מעיקרא דאף לר' יוחנן כוי ספיקא הוי ולא קשיא ליה אלא איצטרך קרא לאתרי ספיקא... אבל לא ק"ל דאס"ד דאורייתא קרא לכוי ל"ל והלא כל הספיקות אסירי מה"ת ומאי אריא כוי דנקט בברייתא, אלא משמע דאי דלכו"ע פשיטא להו דסד"א לא אסור אלא מדרבנן... וראיה זו היא יתר תקועה בל חמוט לנצח.

ואפ"כ אסור התערובת, אפ"ג שהוא ח"ש שבעה חסור מדרבנן מיהא ומאי נסתפק בר"ש, וע"כ שחילת תערובת ה"י זית שלם ור"ש מסופק בחלי זית שנתערב, וא"כ איך מוכיח מה מדרבנן ר"א ועוד ח"ש אסור מה"ת, ר"ל כרי נפל לחובו ח"ש דאורייתא כמו כזית דאורייתא וצעיק ס' מדרבנן, אבל לעולם איבא למימר ח"ש אינו אסור מה"ת אלא צעיקא, אבל ע"י תערובת אפי' חד צחד שרי מה"ת, אלו דברי הרב וי"ע לכאורה פ"ז.

אבל נלע"ד שאין הוכחה מר"א, דר"ל כנ"ל, אך הוכחה ממר בר ר"א כהא דאבא דר"ש. וכו', אלא עיקר ספיקו של הר"ש הוא אי נימא כל לרבות ח"ש לא אחי אלא לרבות צעיק כדכתיב בגופא דקרא, אבל תערובת דנפקא לן [נפסחים מ"ד ע"ב] מגיעולי נכרים או משרת לא, או מרצה נמי תערובת מה"ת כל היבא דאסור תערובת נכית שלם כ"י דאסור בחלי זית, דכל מרצה אצורייכו דחלב אפי' תערובתו. והנה כל מה שיסבול לשון הברייתא לר' יוחנן מה"ת יסבול אסמכתא דברייתא לר"ל, ואי נימא לר' יוחנן אינו אסור תערובתו ח"ש מה"ת אלא מדרבנן, דריבוי דכל לא קאי אלא אהלב ממש ולא תערובת, וכי מדרבנן עכ"פ אסור לר' יוחנן אבל לר"ל אפי' מדרבנן מותר, דלא קאי אסמכתא רק אהלב ממש ולא אהתערובתו ומותר אפי' מדרבנן וליבא עטס כעיקר אלא כזית שלם ולא בחלי זית, א"כ מר בר ר"א דכוכ ס"ד דח"ש אסור מדרבנן מ"ע שיעור בשלשים, הא אפי' תערובת חד צחד שרי, אפ"כ פשיטא ליה דאסמכתא דקרא קאי אפי' אהתערובת, וכ"כ לר' יוחנן בדאורייתא, כן יש ליישב הר"ש ז"ל.

ולהג"ל יש לפקפק היא גופא מנ"ל לר"ל לאסור מדרבנן ח"ש שבעה חסור, אפי' אי פשיטא לר' יוחנן אסור מדאורייתא תערובת, היינו משום דקרא כולל כוי וכל מיני כוי אפי' כזי הבא על החייש דכ"ל תערובת חד צחד, אבל לר"ל לא מיירי אסמכתא דיליה מהאי כוי, א"כ מנ"ל למיסר תערובת.

ובהג"ל יש ליישב קושיא הג"ל פ"ז, מ"ט לא אמר צרייתא כמאן דדריש כל ואוסר ח"ש מה"ת ואנא לא דרישנא כל ומותר ח"ש. וי"ל דמאן דדריש כל ר"פ אלו עוברין היינו ר"א דמחייב אשם תלוי על צריב [כריתות י"ז סע"ב] דלא צעי חתיכה אחת מצ' חתיכות ולדידיה כל ספיקא דאורייתא

קנא) וכיו"ב הקשה בחי' רעק"א שם ביתר ביאור.

קנא) גרפס לעיל ע"ג ע"ב ד"ה אמנם ר"ל.

קנא) חי' סוגיא ד"ח"ש" (משנת תקצ"ה).

קנא) הובא לעיל ד"ה וי"ל באופן אחר.

קנא) אלא דאחי הלכתא ואפקיה ממשמעותיה לענין קרבן.

קנא) ע"ש בכללי ס"ס סוף אות א' ד"ה אמנם, אחר שהעתיק לשון השי"ט דשמעתין, כתב בזה"ל: "ומשני מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, ה"ג מסתברא... הנה לך בבירור דל"ל דסבור דח"ש לא

שום חלב כרי אני דן ואומר שמא אינו שום חלב שהוא כולו שומן או כולו חלב ולא כח חלב צמח כלל, והבן זה כי רבים משתבשים בזה.

ראומר כאן כלל גדול מה שג"ל בשעת הרמב"ם, דס"ל כל האומר בחורבן הן לאיסור הן למאכל לא נאמר על הספק כי אם בודאי גמור, ולא נאמר על אדם לאכול לכתחלה ספק חלב אם לא איקבע איסורו דחלב, וה"ל נמי שאין אדם יוצא ידי חובת אכילת מאכל בספק אותו דבר אפילו מספיקא, כי בודאי לא יצא אפילו אי קמי שמיא גליא שעשה המאכל בחיוב מ"מ כיון דלגביה הוא ספק לא יצא ידי חובתו בודאי, והנה שיאמר הוא ספק חמץ ספק מאכל והנה מותר לאדם לאכול לכתחלה שיאמר בפסח מן החורב, ולא לריך למיחוש כלל שמא קמי שמיא גליא שהוא חמץ, ומ"מ אעפ"י שכתבנו לו לאכול מ"מ אם אוכלי לשם מאכל נאכל לא יצא ידי חובתו בודאי, ומחוייב לאכול כית מאכל מצורח, ואם לא יראה מכין אותו עד שתלך נפשו, כי בודאי לא אכל מאכל כי אינו מאכל כי אם מה שהוא בודאי מאכל, ואינו חמץ כי אם מה שהוא בודאי חמץ, ובזה יסתלקו הרבה קושיות מהרמב"ם אפילו ממה שהקשו עליו הראשונים ז"ל, עיין ביטב קטן, ועיין בסמוך בפסח"י.

רע"ן חגיגה ד' ע"א מסיק חזיון קטן כשצ"ו מצחוק קטן, והרמב"ם [ה' חגיגה פ"ב ה"א] כתב דעומעם ואמרוגינום פטורים מפני שהם ספק אשכ, ולא בזכיר פטור דצ"ו מצחוק, והלח"מ עמד בזה, והנה לכאורה פשוט הדבר לפמ"ש חוס' שם ד' ע"ב ד"ה דמרב וכו', פשוט הוא דלמאי דקיי"ל כר"ע דערל כעמא ח"כ אפילו צ"ו מצחוק פטור מראה מפני שהוא ערל. אך ח"כ לא הובא לריך לפטור לעומעם מעטם ספק נקבה דאפילו אי נקבה חייבת מ"מ הוא פטור מעטם ספק ערל. וי"ל להרמב"ם כל חיטוק שגולד ספק ערל אין כאן ערל כלל אפילו קמי שמיא גליא שהוא ערל, כיון שאין ודאי לנו שהוא ערל אינו בגדר ערל, ואי היכה נקבה חייבת ה"ה גם עומעם חייב ולא מיפטר אלא מעטם ספק נקבה, אך כשצ"ו מצחוק והוא ודאי ערל למ"ד דערל כעמא הוא פטור בודאי מעטם ערל, ותנא דברייתא דמרב כשצ"ו מצחוק לית ליה ערל כעמא כמ"ש חוס' הג"ל, אבל לדין פטור מעטם ערל כעמא, וא"ש השמעת הרמב"ם לכה דצ"ו מצחוק וק"ל קטן. ואע"ג דקיי"ל נמי אמרוגינום ספיקא הוא ולא איצטרך קרא למעוטי ואי לעומעם נמי לא איצטרך ח"כ זכור למכ לי, ג"ל ר"ע לא דריש ליה כלל.

ה"ג כיו דרבנן, מי בגיד לו זה, דש"ס לא קאמר אלא כי היכי דדרשינן דכל נקטה דרייתא לאסמכתא לענין כיו ה"ג נקטה לאסמכתא לענין ח"ש, ומיבן ה"ה כדאיתא דח"ש מדרבנן ואסמכתא אקרא, וכיו מספיקא דאורייתא ואסמכתא אקרא כאילו הוא ודאי דאורייתא. ואי קשיא ליה לפר"ח לריש לקיש למ"ל לאסמכתא מדרבנן חיפוק ליה מספיקא דאורייתא נאמר, גם זה אינו דכיוצא בזה שם בחולין כ"ג ע"א כי איצטרך וכו' ורש"י שם [ד"ה למעוטי]. ואדרבא ראינו צרורה לכאורה לאיך שיעוטי דספיקא דאורייתא לחומרא, מדכח סד"ה דאיתא קרא למימר כל שישנו צעונש וכו' וכל שאינו צעונש וכו' ואיתא למעוטי כיו, וקשה למאי איצטרך למעוטי כיו שלא יכיר צאצארה ה"ה ספיקא דאורייתא בל"ה מותר מן התורה לגמרי, אע"כ ספיקא לחומרא בעלמא וכוה אמינא הכה אסמכתא קרא להתיר ספיקא לגמרי, איצטרך כל. ומיבן אין מה קשיא כל כך להרמב"ם ד"ל אה"ג כי היכי דמקשה איצטרך קרא לחזיון ספיקא ה"ה קמי שמיא גליא, ה"ג ה"ה למיפך איצטרך קרא למעוטי ספיקא אסמכתא אזהרה לעונש ה"ה ספיקא לקולא, וחדא מיבין נקט, אבל לעולם פשטות הסוגיא מראה יותר כהחולקים על הרמב"ם, ודברי הפר"ח והגאונים ה"ל שלא עמדו בזה תמוהים צעוני.

רדע דאין לומר בשום אופן דכל חלב מרוב ספק חלב או שומן או ספק חלב צמח ספק חלב חיה שיהיה אסור מודאי ולא רק מספק, זה ח"ה לפרש בכה לשון כל, כי הוראה לשון כל הוא שלא יאכל שום כח חלב שור וכבש ונח אפילו קרום של חלב, כיון שהוא בודאי מחלב שור רק שאין כח חלבו גמור ואינו נעשה ממנו רק קרום אבל בודאי יש בו שום כח חלב, אמר חורב כל שום כח חלב לא תאכל, וכן כיו הכה מן החי שבודאי זה הוא חלב ויש בו כח שור כבש ונח אלא אנו מסופקים אם לחוש לאותו הכה כי שמא אין חוששין לזרע האב, ה"ה באפשרי שיאמר קרא כיון שיש בו שום כח שור אפילו הוא רק מרע האב לא תאכל, אעפ"י שבלא"ה לא היו אוכלים ממנו מפני שאנו מסופקים ה"ה אפשר דגלי לן רחמנא דחיאמר בודאי ולא מספק, אלא ש"ז פריך איצטרך קרא (למעוטי) [לאחזיון] ספיקא, ה"ה לו לומר דע דחוששין לזרע האב, וכן חזי שיעור הוא בודאי רק לעולם מיעוט ה"ה סברא להחירו, אמר קרא כל שום חלב לא תאכל אפילו כל דכו, אבל אם אני מסופק שמא זה שומן גמור או שמא זה מחיב צרורה ואין בו שום כח חלב או צמח כלל, איך יאמר לא תאכל כל

קטן) אהא דאמרין זכור להוציא טומטום, ומקשי' טומטום ספיקא הוא מי איצטרך קרא למעוטי ספיקא. קטן) אלא שהגיד טמן דהא ודאי זכר הוא הלכך איצטרך קרא למעוטי" - רש"י. קטן) עיין ח"י חגיגה ד' ע"א הערה ע"ד.

קטן) וכ"כ בח"י סוגיא דר"פ ספק אכל שבט' ח"י סוגיות (ירושלים תש"ו) עמ' 133 ד"ה ונראה לי, ובח"י שבט קל"ה רע"א ד"ה ולא ספק, וצ"ח שם לח"י סוגיא שלפנינו. וכן העלה החזו"ד בפתיחה לבית הספק סוסי' ק"י, ובח"י סוגיא הג"ל כותב מרן: "ושמעתי שכ"כ הגאון בעל חזו"ד", וצ"ח במכתב סופר אור"ח סי' כ' (ל"ג ב.). וע"ע בהערות שבסוף הספר.

המאכילך מן במדבר למען ענותך וכו' אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל]. ידוע

דאס אדם רוצה לייחד מחשבתו לשמים כעין פסוק ראשון של ק"ש לרץ לעמך עיניו, דכל אדם יש לו צמחו עיני רוחניות שבהם יוכל לראות למעלה וכל דבר רוחניות קדוש, אך עיני הגשמיות הם המגדילים לסלק השגה הקדושה. וכעין זה ביאר מורי ז"ל בעל הפלאה הפסוק [בראשית ג' ז'] ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי ערומים הם, וכבר רשמתי זה בפ' בראשית קסח) שעל זה נאמר [תהלים קל"ט י"ג] כחשיכה כאורה, דהיינו כל מה שיחשיך אדם העיני גשמיות הוא מוסיף ראייה בעיני רוחניות, ועיני הגשמיות המה המגדילים הדיוקנות בין אדם להקצ"ה...

רבוזה נבאר מה שהחלוננו ישראל על המן ועתה נפשו יבשה אין כל בלתי אל המן עיניו [במדבר י"א ו'], ודרשו לקמן שהמן היה משחכה בעצמו לישראל לכל דבר שרואים, אלא שלא ראו בעיניהם, ועל כן פירוש המקרא הכי הוא, אין כל, היינו עינינו בלתי אל המן, הם החלו לראות המאכל עצמו, ועל זה משיבה החורב והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הצדולה, ולכאורה היאך נתמלכה בזה תאוהם שרואים לראות המאכל של טעם זה, ומה להם כעין הצדולה.

רלפי מה שביארנו נוחל דהנה ע"י עין הגשמיות יוחשך כה עין הרוחניות, ולכן נתן להם לפני קבלת החורב מן לאכול, דגבי מן היה מסולק עיני הגשמיות מהמאכל שטעמו כל הטעמים ולא ראו שום דבר בעיני הגשמיות, ועי"ז גברו עיני הרוחניות שלהם עד שהיו ראויים אח"כ למעמד הר סיני, וגם אחר קבלת החורב היה המן המוסיף להם חכמה וצנייה לקבל החורב אח"כ ממשה רבן בע"פ, והוא המגיד להם מה שצחורין ובסדקין כנביא המגיד, ולכן נקרא כזרע גד, והיה מושך את לבן לעבודה ה' כאגדה, כמו שאמרו לקמן. ועוד גדולה היה להם מאת הקצ"ה שסילק כה עיני הגשמיות מהמן כדי ששיגו יותר בעיני רוחניות מחכמת החורב והמלות. אך מכיון שנסעו ישראל מהר סיני כתינוק הצורה מצית הספר וצטעו בקבלת המלות והיו להם למשא [ילקוט פ' בהעלותך סוף רמז תשכ"ט, ותוס' שבת קע"ז ע"א ד"ה פורענות], וכן אמרו זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקישואים וכו', כלומר כל זמן שאכלנו חנם בלא מלות כפירש"י היינו רואים מה שאכלנו כל מין ומין בעינינו, ועתה עינינו אל המן ולא רואים שום דבר, ונמלא שט"י המלות נחמט ממנו עיני

והנה מה שהקשה ש"ס בפשיטות בחגיגה עומטוס ספיקא הוא, וכתבו חוס' דאין להביא קרבן בלא סמיכה קס"ט, ו"ל דש"ס מקשה לר' יהודה דס"ל נמי האי דלמעט עומטוס כמ"ס חוס' ד"ה זכורך וכו', דלר' יוסי הא ס"ל נשים סומכות רשות והעלה בקרבן אהרן ריש פ' ויקרא דהיינו סומכות בכל כח רשות, ומיישב היעב הסוגיא בחגיגה י"ו ע"ב ותוס' ד"ה לעשות וכו', וע"ש בקרבן אהרן כי דבריו מחקו לחק, וא"כ לק"מ קושיית ש"ס. ולפ"ז נוחל לר' דכתבו חוס' בשבת פראד"מ [קל"ו ע"ב ד"ה הזכר] דתרי זכורך כתיבי חד לאמדרוגינוס וחד לעומטוס ע"ש, וקשה א"כ מוכח דאמדרוגינוס צריח הוא דלספיקא לא לרץ קרא, ותיקשי לר' יוסי דס"ל ספיקא הוה כמ"ס חוס' ביומא רפ"כ וכן ר' שמעון דפ' אלו מומין, ולהכ"ל נוחל דר"ש נמי ס"ל נשים סומכות רשות עיין ר"פ בתרא דעירובין [ל"ו ע"ב], ולדידכו שפיר אינעריך חד קרא לעומטוס סתם דה"ל דחייב להביא קרבן ולסמוך מספק, ואידך קרא לציניו מבחון ולא אייתר שום קרא לאמדרוגינוס, ושפיר הוה ספיקא.

ועיין טורי אבן [חגיגה ד' ע"א ד"ה ועוד ק"ל] שהקשה אחריו חוס' מסמיכה, הא מ"מ נפקא מינה מה שפטר חורב מודאי ולא מספק, שאם נקרא ציוס שני למאי דקיי"ל תשלומין דראשון קס"ט ע"ש, ולא עיין בירושלמי [שם] דעמד בזה ומסיק דלכ"ע חייב, דלא דמי לחיגר שאין בידו לפשוט עצמו משא"כ עומטוס שצידו לקרוע עצמו ציוס ראשון ע"ש קס"ט. עוד הקשה דנפק"מ אי ספיקא הוא אסור לראות בעצרה כלל שמה זכר הוא ועצר על לא יראו פני ריקס משא"כ אי פטריח חורב מותר לראות ריקס בעצרה, עיין מעין חכמה דפוס רעדלכיים דף קר"ד ע"ב העלה, דגם נשים אע"ג דליחנהו צמ"ע דרחיית פנים מ"מ עוברין בלאו דלא יראו פני ריקס ע"ש קס"ט, וא"כ לק"מ וק"ל קס"ט.

דף ע"ד ע"ב: אביא פגול ונותר שהן בכרת וכו'. [עיין לעיל ריש פרקין ד"ה מתוך, ובהערה שם].

והאבדתי את הנפש עני שיש בו אבידת הנפש ואי זה זה אכילה ושתייה. [עיין לעיל ע"ג ע"ב ח' סוגיא ד"ח"ש" ד"ה ושתייה].

והחינוך מצוה ת"צ דס"ל דגם הלאו ליתגייהו בהם, וכתב דשכחת יד"ט יוכיח שאע"פ שאין העשה נוהגת בהן מ"מ לאו דלא תעשה כל מלאכה נוהגת בהן כתוס' קידושין ל"ד ע"א ד"ה מעקה, והאריך עוד בזה.

קסד) ע"כ מחי' סוגיא הנ"ל.

קסח) נדפס בתו"מ שם י"ג ב'. וראה לעיל כ"ח ע"ב ד"ה יעקב, ובהערה שם, ע"א ע"א ד"ה מחיה, ובהערה כ"ח. ובתו"מ שמות עמ' ל"ו בהערה המועתקת מלקח"ב.

קסג) ומשו"ה אינו יכול להביא על תנאי דאם הוא אשה ליהוי נדבה.

קסד) ודלא חזי בראשון לא חזי בכלל, דאי הייתי פוטר לטומטום מפני שהוא ספק אשה, השתא לבתר דנקרע ונמצא זכר איגלאי מילתא למפרע דזכר הוא והיה בר חיוב בראשון... אבל השתא דמעטו קרא ה"ל כשאר פטורי ראייה ודאין" - לשון הטור"א.

קסה) ע"ע בזה בחי' חגיגה ד' ע"א מד"ה והנה ר' יוסי.

קסו) וכתב זה לאפקי מדעת הרמב"ם בסה"מ ל"ה קכ"ו

זכ כי אם רוע לב הגויים הללו ולא נחחדש להם רוח חדשה, ח"כ תשובה נחת על שאסר לנו עריות ולהם החיר קשי.

רש"מ משה את העם בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו. יש לעיין מה ענינו לכאן. ונ"ל לפמ"ש הרמב"ן קצת טעם על איסור עריות שלא יהיו מזוים אללן כל שעה כתרנגולת ע"ש צפ' אחרי [י"ח ו']. והנה צנשיאח אשה יש טעם נגד ילד"ר שיכיר לו תמיד פת צסלו, וא"כ יותר נכון להזדקק עם העריות להיות מזויות אללו כל שעה להזכר מפיתוי של ילד"ר, אך אפשר שאין הטעם אלא לקיום המין ורצח הקצ"ה שיכיו פרושים על כן לא חזקו עם העריות, ח"כ היה די צנן וצנח [כצ"ה, יצמות ס"ח ע"ג] ח"כ יפרוש מאשחו כלל. אך אח"ל [שם ס"ג ע"ח] עזר כנגדו פשתן לובש חטין כוסם לא נמלח מאירת עינים, וע"כ ישא אשה להיות לצנו פנוי לעבודת ה', ומעשה ע"כ לא יגרע עונתה, ומ"מ הפרישה עוז לכן נאסרו העריות. והשחא ח"ש שהחלונו שהרי אין להם שום עירחא בלתי אל המן עינינו ולמה להם אשה כלל, וע"כ טעם השני משום הילד"ר, על כן צנו למשפחותיהם [וק"ל קשה].

בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו. הענין דרמב"ן כחצ פפרשת עריות [ויקרא י"ח ו'] יש אומרים הטעם מפני שלבו גם צהם וירצה צהשמים עמכם, ורמב"ן מאלן לקבל טעם זה ע"ש. ובאמת ישראל קדושים ופרושים ויש להם מעלר מבלי נעות אחרי לבצם להרצות צהשמים יותר ולא היה [ראוין] לאסור עריות מעטם זה. והנה האספסוף הוא ערצ רצ התאוו תאוו ולא ישראל כי קדושים הם ויש להם כח להספק צמח שרואה להם הקצ"ה, אך וישוצו ויצנו גם צני' מי יאכילנו צשר להחיר עריות כיון [שים] לנו כח מעלר צמח, שלא להתאוות תאוו כמו אספסוף ח"כ היה לו להחיר לנו עריות קשי.

גד שדומה לאגדה שמושכת לבו של אדם כמים. הנה דרש תיבת לנן כמו לנן קשי שהיה מושך לנן של ישראל כאגדה, והכוונה שהיה כמו אגדה שאם היא צעמח סתרי תורח וכל סודות ה' כלולים צה, ויש צה עוד על דרך הפשט דברים

הראיה, וע"ז אמר תורח והמן כזרע גד הוא, כלומר שהוא מגיד להם כהג"ל, ועינו כעין הבדולה, היינו אדרבא דע"י אכילת המן הולל עיניהם לראות למעלה למרחוק כעין המסתכל בללוות של הבדולה ללול ולכך נטל מהמן כח ראיית עיני הגשמייות קשי.

[תוס' ד"ה כוי וכו' האי בריה בפני עצמו דהבא היינו שאינו ספק חיה או בהמה]. והקשה תלמיד אחד הא ליכא אלא עשר מיני צהמות וחיות קשי והא כיכי רמחא. ונ"ע. והרצני מו"ה נטע וואלף סג"ל אמר דהני פרטי לא מיימעטי אלא צהמות וחיות, אבל כוי שהוא צריח צפני עממו שאינו לא צהמה ולא חיה אחיא צרצויי בכלל דכל צהמה כדמרצין ליה לענין דס וחלצ ונבלה ר"פ דס שחיעה [כריתות כ"א ע"ח] מריצויי דכל ע"ש ונכון הוא קשי.

דף ע"ה ע"א: ונחש עפר לחמו וכו' אפי' אוכל כל מעדני עולם טועם בהם טעם עפר. הכוונה כמ"ש המפרשים דהמדבר צחצירו אזי נועלן כל המלות שטעה ונחנן להאיש שדבר עליו קשי, חבו אפילו כל מעדני עולם פי' שטעה כל המלות סופו יורד לבאר שחת עפר לחמו קשי.

זכרנו את הדגה וכו' חד אמר עריות. וקשה לפרש על זה קשואים ואצטעחים, ועוד רש"י [צחומש צמדבר י"א ז'] מדחק והמן כזרע גד הוא רוח"ק אומר ולא ישראל. ולפענ"ד לפרש כך, דהנה מרע"כ אסר עריות לישראל ואע"פ שהיה קשה עליהם קצלו צשמחה לסבול עול מלכות שמים, אך לערצ רצ החיר עריות דגר שחגייר כקטן שולד, והטעם צה כי מעיקרא צהמה והשחא אדם קשי דנוססה צו רוח ה' והתחיל לפעמו וכנולד מחדש ובעל הקורצה והאחור, ואמנם עחה האספסוף ערצ רצ התאוו תאוו וע"ז וישוצו ויצנו גם צני ישראל ושניהם צנו מי יאכילנו צשר, הערצ רצ אמרו כפשוטו צשר ממש כי חסר לנו דגה קשואים ואצטעחים, וישראל קדושים לווחו והלא המן כזרע גד לפחות עינים עוורות וכעין הבדולה לענין השגה ומי יתאוו לאכול צשר צאכלו לחם אצירים אין

קטט) תר"מ במדבר ל"ו ב' ל"ח א'.

קע) ז"ל הגמ' חולין פי' ע"א: עשר בהמות מנה הכתוב. ופירש"י: "להיתר אכילה... ואין לנו עוד בהמה וחיה כשרה בעולם". ובשלמא אי הוי ספק חיה ספק בהמה י"ל דהוא בכלל אחד מהעשרה הללו.

קע*) ח"י חולין פי' ע"א ד"ה עשר.

קעא) כ"ה בחוה"ל שער הכניעה פ"ז. ובדרשות ח"א ק"ע ג' ד"ה ברמב"ם, כתב: "הנה קבלה ביד הראשונים המספר לה"ר על חבירו או מצותיו של המדבר נוספים על מי שנדבר אליו וחטאיו נוספים על המספר לה"ר, וכן הוא בחובת הלבבות" עיי"ש רמזים על זה.

קעב) דרושים ואגדות חת"ס (ירושלים תשנ"ח) עמ' קצ"ה ד"ה מה.

קעג) עיין ח"י ע"ו ס"ד סע"א ד"ה אקילו.

קעד) חת"ס עה"ת במדבר מ"ה ב'. ועיין בפנים יפות שם ד"ה ביומא.

קעה) חת"ס עה"ת במדבר עמ' מ"ו ד"ה בכה.

קעו) חת"ס עה"ת במדבר מ"ה ב' ד"ה והאספסוף. ועע"ש ד"ה מי (השני), ובתור"מ השלם במדבר עמ' מ"ד ד"ה זכרנו.

קעז) וכ"כ מהרש"א בח"א.

המושכים לצ קטני ערך המצויים הדברים על פשוטן, כן היה
המן שלקטני ערך היה הכנה ע"י לקבל החורב ולהשיג מושכלות
כמשאח"ל [מכילתא פר' י"ח] לא ניתנה תורה אלא לאוכלי
המן, ולגדולים היה זה צעמנו הכשנה הגדולה בפעולה, חס
ויקראו אותו בית ישראל מן [שמות ע"ז ל"א], דייקו צו דורשי
רשומות קצו דוקא בית ישראל שהם הגשים, ואנשים הדומים
לכם במדרגה הם הם שקראוהו רק מן הכנה דבר ולא דבר
המכוון צעמם, ולזה נ'פשו ק"ל צ'לחם ה'קלקל [במדבר כ"א ה']
ר"ת נקבה, כי להם היה לחם הקלקל, ומפרש כי הוא מרע גד לנן
באגדה שהוא להמשיך הלב לעבודה ה', ובאמת לעומתים היא
כלפיחית בדבש כי היא העבודה האמיתית וכן המן להמשיכילים
כנ"ל וק"ל קצו.

לבן שמלבין עונותיהן של ישראל. כי זה נעמח גדול ויראת
ה' אשר לא היה להם אף להשיג נפשו כלילה, כי היה
חסור להם להחזיר ממנו למחר, וכאשר יחלה אחד כלילה או
יחסר לחם, או ילד יונק יהיה רעב צמח יהיה להשיג נפשו,
על כן היה מלבין עונותיהם של ישראל שצנעו צ' ומסרו
לצם לשמים. והנה זה לא היה צרונם אשר יהיו חייבם חלום,
ורצו שיהיה להם סיפוק על אחר ימים ולא שינמלמו יום יום,
חב היה חלונתם על המן שיהיה לנן [דברים א' א' ורש"י סס],
כלומר שיהיה מלבין עונותיהם שכרי לריכים לנמלם מיום
ליום קצו.

לבן שמלבין עונותיהן של ישראל. [עין דרושים ואגדות
חת"ס (ירושלים תשנ"ח) עמ' ע"ד ד"ה וכן].

כיצד שנים שבאו לפני משה לדין וכו' אמר להם משה
דינו לבוקר משפט למחר אם נמצא עומרו בבית רבו
ראשון בידוע שזה גבבו וכו'. י"ל לא היה משה דן על פי
זה כי חלילה לדין להיות דן כך רק על פי החורב הקדוש,
והמן הראה להם להדיא שיפך דן משה דין אמת לאמיתו וראו
שזה לכוון האמת לאמתה של תורה תמיד ותכם עדיף מנציא קצו.

כיצד שנים שבאו לפני משה לדין וכו' א"ל משה דינו
לבוקר משפט למחר אם נמצא עומרו בבית רבו
ראשון בידוע שזה גבבו וכו'. [טכ"פ שמות י"ח כ"א] שונאי
צ"ע פירש"י ששונאים ממונס דין, כל דיינא דמפיק מיניה
ממונא דיינא לאו דיינא הוא עכ"ל. ופי' צו הרמב"ן ז"ל כל
ממן שידוע צעמנו שיכול להוליא ממנו אעפ"י שהוא שלו
באמת כגון שלקח ענד צלל עדים והצעלים הראשונים עושנים
אחר גננת ממני כל כיו"צ הוא מחזירם מעמנו. [וקשה הא
דברי יתרו במדבר היה וס' לא היו לריכים לכל זה דכמן היה
מגלה הכל]. ונ"ל דהש"ס קאי אענד גדול כ"כ שיכול לאכול
כזית דגן ולא נפל עומר לגולגולת ונתברר ע"י מן, אך הרמב"ן
מייירי צענד קמן שח"א לאכול כזית דגן, ולזה לא נפל מן,
וככ"ג ח"א לברר, חס החזירו הדין לצעליו ממילא, וע"ז קאמר

לבן שמלבין עונותיהן של ישראל. שכיו דואגים עליו כעניים
שאין לו פת צסלו, אמנם עעמו צו כל מיני מטעמים
כעשירים, והיינו מרע גד לשון גד גדי לשון חל קצו צעלי חל
ושפע רב, ולנן שכלבין עונותיהם. ואמר וטעמו כלפיחית בדבש,
אמרו צסם הבאח מכ"ו אלי ויילנא ז"ל, כל מקום שנכלע
עעמו של מן אותו הדבר היה כלפיחית בדבש שכרי דבש אחד
מס' למן [ברכות כ"ז ע"ב] ודפח"ח קצו. י"ל רמז לנו משאח"ל
[להלן ע"ב] ויתד תהיה לך על אהך ממח שחגרי נכרים מוכרים
להם וגם אותו המן מפיגו ונכלע באיברים אלא אחר שחטאו
בערית עליהם ללחם חן ל"צ מיל. ונראה המן כלבין עונותיהם
צדאגה עליו אך אחר שקמו מחגרי נכרים ח"כ שצ לא הולצנו
עונותיהם כי לקחו מחגרי נכרים, על כן הולצנו דבר אחר ללנן
עונותיהם, על כן בערית עליהם י"צ מיל ללנן עונותיהם כי
צענד דבש מהפך כל שצחוכו לדבש קצו ומכ"ש מן שיהיה ס'
פעמים כדבש היה לו להפך מה שחגרי נכרים מוכרים ויהיה
ג"כ מן ממש ונכלע באיברים, אלא ללנן עונותיהם בערית
עליהם י"צ מיל, חס מרומם צעמנו כלפיחית בדבש שמה שחגרי
נכרים מוכרים ונכלע מן המן נעשה רק כדבש אחד מס' צמן
ולא כמן עלמו, חס מוכן שגם צבני מעים לא נכלע באיברים
מטעם הג"ל קצו.

ה"פ דקרא וטעמו בדבר שהמן נותן בו טעם, דהיינו שנתערב בו
מן חלק אחד מששים של אותו דבר, היה אותו דבר כצפיחית בדבש,
מחמת שהדבש הוא אחד מששים למן.

קפא) כ"כ הרא"ש ברכות פ"ו סי' ל"ה בשם רבינו יונה.

קפב) חת"ס עה"ת שמות עמ' פ"ד ד"ה ויקראו.

קפג) תר"מ השלם דברים עמ' ב' ד"ה אלה (השלישי).

קפד) תר"מ השלם שמות עמ' פ"ב ד"ה וטעמו. וכיר"ב כתב
שם עמ' צ"ד ד"ה ויהי, עמ' צ"ה ד"ה עתה, ועצו"ש. ושם ד"ה
הודעת, כתב בתור"ד כזה"ל: "מ"מ לברר דבריו בפניהם ולהודיע
להם כי אליקים נצב בעדת אל אמר דינו לבקר משפט ונתברר ע"י
המן כי דן דין אמת". ועין בתוס' יוה"כ.

קעה) במקור לעיל מיניה מייחי מרן מכילתא [מסכת דריוסע
פ"ה] וילקוט [רמז רס"א]: "דורשי רשומות אומרים בית ישראל
קראו שמו מן".

קעט) תר"מ השלם שמות עמ' פ"א ד"ה והנה תיבת. וע"ע
לקמן בע"ב ד"ה לחם.

קפ) עין שבת ס"ז ע"ב, ורש"י בראשית ל' י"א.

קפ*) גם בתר"מ השלם שמות עמ' פ"ב ד"ה וטעמו, הובא
ד"ז משמו. ובספר דברי אליהו פ' בשלח, הובא פי' זה ביתר ביאור,
ח"ל: "קשה הא אמרינן ברכות נ"ז ע"ב דבש אחד מששים למן,
וא"כ איך אמר הכא וטעמו כצפיחית בדבש. וי"ל דה"פ דקיי"ל
עד ששים הוא בנותן טעם בכל דבר שנתערב בחבירו, והשתא